
Лекція 1. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1. Загальні положення
2. Масовий спорт і спорт для всіх
3. Спорт для всіх в системі фізичного виховання

1. Загальні положення

Лекційний курс «Теорія і практика національної системи спорту для всіх» призначений для вивчення дисципліни «Загальна теорія спорту для всіх», яка входить до циклу професійної та практичної підготовки навчального плану з підготовки бакалаврів за напрямом фізичне виховання, а також за спеціальностями середня освіта (фізична культура) та фізична культура і спорт. Ця дисципліна охоплює 16 тем навчального матеріалу, 32 годин лекцій та 28 годин практичних занять, загалом 4 навчальних кредити. Формою контролю є екзамен. Згідно навчального плану вона входить до циклу дисциплін вільного вибору студента.

Загальна теорія спорту для всіх є наукова і навчальна дисципліна, що охоплює систему емпіричних та теоретичних знань про сутність, закономірності функціонування і розвитку спорту для всіх.

Таким чином загальну теорію спорту для всіх слід розглядати:

- як **наукову дисципліну** в силу того, що вона вивчає та науково обґрунтовує закономірності всіх процесів, що відбуваються в системі спорту для всіх, а також використовує наукові досягнення інших наук

- як **навчальну дисципліну** так, як вона має свій предмет, об'єкт і суб'єкт вивчення і

включена до змісту навчальних планів з підготовки відповідних фахівців у освітніх закладах.

Предметом її вивчення є теоретико-методологічні основи та практичні питання формування системи спорту для всіх в Україні.

Об'єктом її вивчення виступають організовані заняття спортом різних груп населення під час дозвілля задля задоволення природних потреб у руховій активності, збереження здоров'я та покращання якості життя людини.

Суб'єктом її вивчення є учасники процесів, що відбуваються в системі спорту для всіх, тобто всі громадяни країни.

Під час вивчення дисципліни особливу увагу буде приділено обґрунтуванню концепції системного процесу залучення населення до спортивної діяльності, а також структурно-функціональним особливостям формування системи спорту для всіх в Україні. Також буде розглянуто питання сучасних технологій державного управління спортом для всіх. Надано пропозиції спеціалістів щодо вдосконалення системи підготовки менеджерів спорту для всіх в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна теорія спорту для всіх як навчальна та наукова дисципліна тісно пов'язана з рядом інших дисциплін навчального плану, а саме: загальною педагогікою, загальною і віковою психологією, анатомією, фізіологією, біомеханікою, біохімією, математичною статистикою, біометрією і т.д. Вона також знаходиться в діалектичній взаємодії із загальнонауковими теоріями: системним підходом, теорією функціональних систем, теорією діяльності ін .

Ці та інші теорії і дисципліни складають наукове підґрунтя загальної теорії спорту для всіх, зумовлюють **джерела її розвитку**.

Особливо тісні зв'язки у цієї дисципліні з ТМФВ й іншими спортивно-педагогічними дисциплінами, які об'єднані спільною навчально-виховною метою, загальними положеннями організації та методики проведення занять і спортивних заходів, спеціальною термінологією.

Таким чином загальна теорія спорту для всіх тісно пов'язана з іншими навчальними дисциплінами, які обґрунтовують загальні закономірності фізичного виховання і спорту. Опираючись на знання інших дисциплін, вона у свою чергу, доповнює і розвиває ці дисципліни.

Так наприклад: педагогіка і психологія обґрунтовують закономірності поведінки людей та способи управління цією поведінкою, що використовується в спорті для всіх для залучення населення до рухової активності в інтересах їх спортивного вдосконалення; спортивний менеджмент використовується як найбільш доцільні способи організації, управління та пропаганди спорту для всіх; медико-біологічні дисципліни обґрунтовують оптимальне навантаження для занять спортом і т.д.

В той же час, результати досліджень особливостей керівництва людьми в системі спорту для всіх, специфічність впливів спортивних навантажень на організм гармонійно доповнюють і розвивають інші дисципліни.

2. Масовий спорт і спорт для всіх

У вітчизняних навчальних підручниках, присвячених систематизації основних понять теорії фізичної культури і теорії спорту, відсутнє визначення спорту для всіх. Так, окремі фахівці вважають, що поняття „масовий спорт” та „спорт для всіх” є синонімами і характеризують окрему складову фізичної культури, що включає змагальну діяльність та підготовку до неї з урахуванням віку, стану здоров'я та рівня фізичного розвитку особи.

Значний внесок у теоретичне осмислення спорту для всіх зробив всесвітньо відомий російський вчений Л.П.Матвеев. Він, зокрема, підкреслював, що диференціація спортивних рухів та видів спорту в ході розвитку збільшує можливість задоволення різних потреб особистості та суспільства, які мають те чи інше відношення до спортивної діяльності. Так званий „масовий спорт”, на думку цього вченого, точніше було б визначати як „загальнодоступний” чи „ординарний” спорт. Цільовий результат спортивної діяльності тут не зводиться до „голів, секунд, очок”, а втілюється в тому, що веде до необхідного кожному рівню фізичного і духовного розвитку, загальної дієздатності та здоров'я.

Цей напрям спорту розділяється на:

- базовий (головним чином „шкільний”) спорт;
- фізкультурно-кондиційний спорт (часто його стали називати „спорт для всіх”);
- професійно-прикладний;
- рекреативний і реабілітаційний спорт.

«Спорт для всіх», як і інші аналогічні фізкультурно-спортивні течії, є комбінаційними (гібридними) явищами в сфері фізичної культури і спорту, які виникають під час взаємопроникнення суміжних, але не однотипних форм фізкультурної і спортивної діяльності.

Таким чином, наведений аналіз різних визначень спорту для всіх вказує, з одного боку, на відсутність єдиної узгодженої характеристики цього явища, а з іншого - на ряд подібних ознак, які називають більшість авторів. Зазначений матеріал дає можливість обґрунтувати сучасне визначення поняття „Спорт для всіх”.

Спорт для всіх, який зародився як спортивний рух (нестійке соціальне утворення). Завдяки важливості та корисності для суспільства, зростаючій популярності, соціальному визнанню та типових алгоритмів реалізації,

оформився як соціальне явище (закономірна тенденція життєдіяльності суспільства) з відповідними властивостями та ознаками. Саме останні як видові характеристики відрізняють спорт для всіх від іншого соціального явища спортивного характеру – спорту вищих досягнень.

Вище наведене дозволяє сформувати такі видові ознаки спорту для всіх, як соціального явища:

- наявність доступної організованої рухової активності, яка є визначальною ознакою цього соціального явища;
- заняття у вільний час від навчання або трудової діяльності, тобто під час дозвілля;
- заняття у формальних та/або неформальних групах, як правило, самостійно без допомоги тренера;
- спрямованість на відновлення працездатності, збереження здоров'я людини та покращання якості її життя.

Треба особливо підкреслити, що тільки повна наявність цих ознак характерна суспільному явищу «Спорт для всіх». Відсутність будь-якої з них є свідченням про інше соціальне явище, яка не має відношення до об'єкту нашого вивчення.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз дає нам підстави вважати обґрунтованим таке визначення поняття „спорт для всіх”:

Це самостійне соціальне явище, що полягає у регулярному використанні різними групами населення під час дозвілля доступних видів організованої рухової активності середньої інтенсивності та належного обсягу у формальних та неформальних групах, або ж самостійно з метою відновлення працездатності, збереження здоров'я та покращення якості життя (М.В. Дутчак, 2009).

3. Спорт для всіх в системі фізичного виховання

Чому важливе вивчення теорії і практики національної системи спорту для всіх? Із засобів масової інформації нам відомо, що кількість населення в Україні невпинно зменшується.

На сьогодні воно складає 46,5 мільйонів. Вчені прогнозують, що за наступні 20 років населення в Україні зменшиться ще на 10 мільйонів. За даними МОЗ України зменшується водночас кількість здорового населення. Кожен 20 українець є інвалідом. Тільки 10 відсотків

населення вважається практично здоровими.

Підвищення рівня рухової активності населення у комплексі з іншими факторами здорового способу життя видається ефективним напрямом подолання в нашій державі демографічної кризи. Намагання вирішити зазначену проблему на теоретико-методологічних засадах так званого „масового спорту” чи „оздоровчої фізичної культури” не приводять до суттєвих соціальних результатів. Названі форми фізичної культури мають тривалу історію, але очікуваного ефекту у практиці фізкультурної роботи з населенням не знайшли. Очевидно - з причин локальної дії на суто окремі верстви населення та негнучкої стандартизованої методики проведення. Так, масовий спорт обмежений визначеними видами спорту та суворим регламентом їх проведення в рамках чинних правил суддівства, що відштовхує багатьох від активних занять та участі в спортивних змаганнях; „оздоровча фізична культура” чи ЛФК охоплює незначну групу людей, які прагнуть вирішити свої проблеми зі здоров'ям. Залишається значний прошарок населення, не залучений до занять фізичними вправами і який в силу нездорового способу життя складає групу ризику щодо проблем здоров'я.

Спорт для всіх став закономірним результатом пошуку ефективних шляхів забезпечення доступності для широких верств населення організованої рухової активності заради зміцнення здоров'я людини.

Аналіз світового досвіду та результатів низки наукових досліджень переконує, що ефективним напрямом підвищення рівня рухової активності різних груп населення в Україні є **формування системи спорту для всіх**. При цьому під системою розуміють природний або штучно створений об'єкт, що складається з окремих елементів, об'єднаних системостворюючим фактором в єдине ціле з можливістю самостійного функціонування. Приклад, сонячна система, автомобіль, система фізичного виховання.

З метою забезпечення наукового обґрунтування системи спорту для всіх доцільно визначити основні її категорії та особливості виникнення цієї системи. Саме цій проблемі буде присвячений наступний розділ навчального посібника.

Питання для повторення пройденого матеріалу:

1. Що являє собою загальна теорія спорту для всіх є наукова і навчальна дисципліна?
2. Чому загальна теорія спорту для всіх є науковою дисципліною?
3. Чому загальна теорія спорту для всіх є навчальною дисципліною?
4. Що є предметом вивчення загальної теорії спорту для всіх?
5. Що є об'єктом вивчення загальної теорії спорту для всіх?
6. Що є суб'єктом вивчення загальної теорії спорту для всіх?
7. Що є джерелами розвитку загальної теорії спорту для всіх?
8. За даними МОЗ України скільки українців є інвалідами і скільки відсотків населення вважається практично здоровими?
9. Що підтверджує, що формування системи спорту для всіх є ефективним напрямом підвищення рівня рухової активності різних груп населення в Україні?
10. Що розуміють у загальній теорії спорту для всіх під поняттям «система»?

Література та джерела:

1. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я.Сусли. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – С. 5-10.
2. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В.. – Ужгород: "Говерла", 2014. – С.5-7.
3. Дутчак М.В.Спорт для всіх в Україні: теорія і практика / М.В. Дутчак. К.: Олімп. л-ра, 2009. - 279 с.